

مقایسه دیدگاه اساتید و دانشجویان درباره خصوصیات یک معلم خوب در رشته دندانپزشکی

مجید اکبری*، امیر معین تقوی**، حبیب الله قنبری**، محمد باقری**، عاطفه عطوفی***

* دانشیار دندانپزشکی ترمیمی و زیبایی، مرکز تحقیقات دندانپزشکی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، ایران

** استاد پرودانتیکس، مرکز تحقیقات بیماری‌های دهان، فک و صورت، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، ایران

*** دانشیار پرودانتیکس، مرکز تحقیقات مواد دندانی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، ایران

**** دستیار تخصصی گروه دندانپزشکی ترمیمی و زیبایی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، ایران

تاریخ ارائه مقاله: ۹۲/۱۲/۱۰ - تاریخ پذیرش: ۹۳/۵/۱۹

A Comparison of the Students' and Teachers' Viewpoints about the Characteristics of a Good Teacher in Dentistry

Majid Akbari*, Amir Moeintaghavi**#, Habibollah Ghanbari***, Mohammad Bageri****, Atefeh Otoufi*****

* Msc., Associated Professor of Operative Dentistry, Dental Research Center, School of Dentistry, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.

** Msc., Professor of Periodontics, Oral & Maxillofacial Diseases Research Center, School of Dentistry, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.

*** Msc., Associated Professor of Periodontics, Dental Material Research Center, School of Dentistry, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.

**** DDS., Postgraduate Student, Dept of Operative Dentistry, School of Dentistry, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.

Received: 1 March 2014 ; Accepted: 10 August 2014

Introduction: Teachers play an important role in an educational system. According to the importance of this subject in education quality improvement, the purpose of the present study was to compare the students' and teachers' viewpoints about the characteristics of a good teacher in dentistry.

Materials & Methods: In the first step, an open- close questionnaire was prepared based on a ten person focus group discussion by the students composed of teachers' characteristics in theoretical and clinical courses and evaluation. The questionnaire was based on four point Lickert scale and was presented to 100 clinical students and teachers of Mashhad dental school after reliability proof process in a Test retest evaluation. The data were analyzed by SPSS software. ($\alpha=0.05$)

Results: In the first part, teachers' and students' most important choice was "teachers' ability to integrate basic and clinical concepts" with the mean of 3.58 and 3.54 respectively. In the second part, "discuss about the students' concept in treatment plan" was the most important factor among teachers and students with the mean of 3.63 and 3.29 respectively and in the third part, "evaluation designing based on a general dentist needs" was the most important factor among teachers and students with the mean of 3.02 and 3.32 respectively. The viewpoints of teachers and students were the same except for the level of importance of four subjects (teachers attending in classroom on time, paying more attention to patient management, introducing a hand out in courses and giving high lesson scores to all students)

Conclusion: The results of the present study showed that the viewpoints of the students and teachers of Mashhad dental school about the characteristics of qualified teaching were the same in most of the subjects.

Key words: Teacher, dentistry student, student assessment, teaching evaluation, education.

Corresponding Author: Moeintaghavia@mums.ac.ir

J Mash Dent Sch 2015; 38(4): 281-90.

چکیده

مقدمه: در یک سیستم آموزشی، اساتید و نحوه عملکرد آن‌ها از ارکان بسیار تاثیرگذار می‌باشند. با توجه به اهمیت این موضوع در بهبود روند آموزشی، هدف از این مطالعه مقایسه نظرات اساتید و دانشجویان در باب خصوصیات یک معلم خوب در دندانپزشکی بود.

مواد و روش‌ها: ابتدا جهت تعیین کلیه عوامل موثر در ارزشیابی اساتید، در رویکردی کیفی و با استفاده از جلسات گروه متمرکز (Focus group) ده نفره از دانشجویان، پرسشنامه‌ای بسته- باز با سوالاتی در سه بخش شامل ویژگی‌های عمومی استاد در حین تدریس نظری، ویژگی‌های استاد در حین تدریس عملی و ویژگی‌های استاد در ارزشیابی تهیه گردید. این پرسشنامه دارای طیف چهار درجه‌ای لیکرت بود و پس از تایید پایایی با بازآزمایی، در اختیار صد نفر از اساتید و صد نفر از دانشجویان بالینی دانشکده دندانپزشکی مشهد قرار گرفت. داده‌های جمع‌آوری شده با آزمون کروسکال والیس و استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. ($\alpha=0/05$)

یافته‌ها: در بخش اول (تدریس نظری)، اساتید و دانشجویان به ترتیب با میانگین ۳/۵۸ و ۳/۵۴، توان ایجاد ارتباط بین مسائل بالینی و نظری را مهم‌ترین موضوع دانستند. در بخش دوم (تدریس عملی)، به ترتیب با میانگین ۳/۶۳ و ۳/۲۹، سوال «بحث درباره نظر دانشجو در طرح درمان»، بیشترین امتیاز اساتید و دانشجویان را به خود اختصاص داد. در بخش سوم (حیطه ارزشیابی)، «طراحی سوالات امتحان مطابق نیاز یک دندانپزشک عمومی»، با میانگین ۳/۰۲ و ۳/۳۲، توسط اساتید و دانشجویان مهم‌ترین موضوع بود. نظرات اساتید و دانشجویان به جز در چهار مورد (اهمیت حضور به موقع استاد در کلاس، اهمیت توجه به موارد جانبی مثل ارتباط با بیمار، اهمیت ارائه جزوه در کلاس و اهمیت دادن نمره بالا به دانشجویان) با یکدیگر همسان بود.

نتیجه‌گیری: داده‌های این مطالعه نشان داد که نظرات اساتید و دانشجویان دانشکده دندانپزشکی مشهد درخصوص میزان اهمیت مسایل مطرح در کیفیت تدریس حوزه‌های تدریس نظری، عملی و نوع ارزشیابی در بیشتر موارد یکسان می‌باشد.

کلمات کلیدی: استاد، دانشجوی دندانپزشکی، ارزشیابی دانشجو، ارزشیابی تدریس، آموزش.
مجله دانشکده دندانپزشکی مشهد / سال ۱۳۹۳ دوره ۳۸ / شماره ۴ : ۹۰-۲۸۱.

مقدمه

ارزشیابی قابل اعتماد و استاندارد می‌باشد که اطلاعات کسب شده از دقت و صحت کافی برخوردار باشند، تمامی عوامل موثر در ارزشیابی با توجه به شرایط یک سامانه آموزشی بررسی گردند و از نتایج ارزشیابی به منظور بهبود وضعیت آموزشی کمک گرفته شود.^(۱) با توجه به این که در هر حیطه آموزشی، ملاک‌های ارزشیابی اساتید متفاوت و متعددند لذا روش‌های ارزشیابی نیز متفاوت خواهند بود. اسکریون در مطالعه مروری خود به ذکر ۹ روش ارزشیابی (شامل مصاحبه، نظرات و گزارشات دانشجویان، نظرات همکاران، والدین دانشجویان، میزان یادگیری و پیشرفت دانشجویان، خودسنجی، مشاهده، آثار علمی اساتید، کارپوشه)، مزایا و معایب هر یک می‌پردازد. او در مطالعه خود به ارزیابی تمام وظایف یک استاد و نه فقط وظایف درون کلاسی او تاکید می‌نماید.^(۱) در سی سال اخیر مهم‌ترین و تاکید شده‌ترین روش ارزشیابی اساتید، امتیازدهی توسط

در یک سیستم آموزشی اساتید و نحوه عملکرد آن‌ها از ارکان بسیار تاثیرگذار می‌باشند. نحوه عملکرد اساتید و ویژگی‌های آن‌ها موجب دستیابی به اهداف آموزشی مورد نظر و یادگیری دانشجویان می‌شود.^(۱) راه حل معمول در سیستم‌های آموزشی جهت تعیین عملکرد اساتید، استفاده از روش‌های ارزشیابی می‌باشد. اولین ارزشیابی رسمی اساتید توسط ریمرز و همکارانش در سال ۱۹۲۷ صورت گرفت.^(۲) از آن پس احساس نیاز به یک ارزشیابی قانونمند و بی‌نقص، بسیاری از کشورها را به سمت طراحی روشی استاندارد کشانده است. Adams معتقد است که ارزشیابی از اساتید به عنوان یکی از شاخص‌های اساسی پیشرفت آموزش در نظر گرفته می‌شود به این معنا که در موسساتی که ارزشیابی به طور مستمر صورت می‌گیرد بهبود کیفیت آموزشی بسیار واضح است.^(۳) اما در خصوص ارزشیابی اساتید باید به خاطر داشت که زمانی

دانشگاه علوم پزشکی مشهد در سال ۱۳۹۰ بودند. معیار ورود دانشجویان به مطالعه، اشتغال به تحصیل آن‌ها در یکی از ترم‌های، ۸، ۱۰، ۱۲ بود. مرحله اول با تشکیل جلسات با دو Focus group ده نفره از دانشجویان که دارای ویژگی‌های از پیش تعیین شده بودند، آغاز شد. انتخاب این گروه‌ها به صورت هدفمند، از سوی مسئولین آموزشی دانشکده و به عنوان دانشجویان صاحب تفکر انتقادی انجام شد. دو جلسه ۲ ساعته با حضور این دانشجویان صورت گرفت تا «عوامل موثر و نشان دهنده کیفیت تدریس یک استاد را که تاکنون در کلینیک و یا محیط‌های دیگر دانشکده با آن مواجه بوده‌اند» را بازگو کنند. پروسه مصاحبه با ضبط صدای دانشجویان و نگارش مکتوب سخنان آنان تا زمان بیان مطالب تکراری و به اشباع رسیدن موضوع، انجام شد. به دنبال هر جلسه مصاحبه، مطالب بیان شده در قالب مفاهیم، کدگذاری شد و با ادغام مفاهیم مشابه و کدگذاری محوری، کدهای نهایی شامل مفاهیم ذهنی نشان‌دهنده آموزش خوب جمع‌آوری گردید. پس از آن بر اساس مفاهیم به دست آمده، پرسشنامه‌ای بسته- باز شامل ۲۶ سؤال بر گرفته از موارد مطرح شده در جلسات، در سه بخش شامل ویژگی‌های عمومی استاد در حین تدریس نظری، ویژگی‌های استاد در حین تدریس عملی و ویژگی‌های استاد در ارزشیابی تهیه گردید. در مرحله بعد جهت بررسی پایایی، پرسشنامه اولیه به ۱۰ نفر از دانشجویان، از ترم‌های مختلف براساس نمونه‌گیری تصادفی و جهت تکمیل داده شد. پس از بازآزمایی به مدت ۱۵ روز، با استفاده از آلفای کرونباخ به دست آمده (۰/۸۵)، پایایی پرسشنامه تایید شد.

پرسشنامه‌های آماده شده همراه با توضیحی در مورد اهداف تحقیق، پس از تایید از طرف اداره آموزش

دانشجویان بوده است.^(۷) دانشجویان به دلیل حضور مستقیم در محیط آموزشی و با توجه به این که مصرف‌کنندگان اصلی برنامه‌های آموزشی هستند، نوع نگرش آن‌ها در مورد ویژگی‌های اساتید در امر ارزشیابی می‌تواند بسیار مفید باشد.^(۸و۹)

بهترین و شایع‌ترین راه نظرخواهی از دانشجویان تهیه پرسشنامه‌های نظرخواهی می‌باشد. اما این پرسشنامه‌ها و سوالات آن بسیار متفاوت بوده است. مارش به منظور استانداردسازی پرسشنامه‌های ارزیابی اساتید، پرسشنامه‌ای جامع شامل ۹ بخش ارائه داد که در آن سوالاتی در خصوص اعتبار علمی درس، میزان اشتیاق اساتید به تدریس، شیوه سازمان‌دهی مطب، میزان در دسترس بودن اساتید، میزان مشارکت دانشجویان، گستردگی و جامعیت مطلب و نحوه امتحانات اساتید مورد توجه قرار گرفتند.^(۱۰)

در حال حاضر به منظور ارزشیابی هر چه دقیق‌تر عملکرد اساتید از معیارهای متفاوت استفاده می‌شود. این معیارها با هدف بررسی کیفیت آموزش اساتید تعیین می‌گردد. با توجه به تفاوت‌هایی که در تعیین این معیارها دیده می‌شود، این مطالعه قصد داشت دیدگاه دانشجویان و اساتید دانشکده دندانپزشکی مشهد را درخصوص معیارهای معرف یک تدریس خوب به دست آورد. نتایج این تحقیق می‌تواند در آشنایی اساتید و دانشجویان با دیدگاه‌ها و نظرات یکدیگر در باب معیارهای مدرس خوب، مناسب باشد.

مواد و روش‌ها

مطالعه حاضر در دو قسمت با رویکرد کیفی (برای ایجاد روایی در پرسشنامه) و توصیفی-تحلیلی و مقطعی انجام شد. جامعه مورد مطالعه در این تحقیق شامل صد نفر از اساتید و صد نفر از دانشجویان بالینی دندانپزشکی

دانشجویان، سوال ۱۰ (تاکید زیاد بر حضور و غیاب) و سوال ۱۲ (برخورد شدید با دانشجویان تاخیرکننده) را کم اهمیت‌ترین ویژگی‌های استاد تلقی نمودند (جدول ۱).

بررسی تفاوت پاسخ‌ها بین دو گروه اساتید و دانشجویان نشان داد که در بخش تدریس نظری؛ بیشترین تفاوت در «حضور به موقع استاد در کلاس» مشاهده گردید؛ که اساتید به این امر تاکید بیشتری در تاثیر در کیفیت تدریس داشتند. ($P < 0/001$) (جدول ۱)

در بخش دوم سوالات که به شیوه تدریس استاد در واحدهای عملی می‌پرداخت، در پاسخگویی اساتید، موضوع «بحث و تبادل نظر در مورد طرح درمان با دانشجو» بالاترین میانگین و موضوع «توضیح مطالب نظری در واحد عملی» کم اهمیت‌ترین میانگین را نشان داد. (جدول ۲) در پاسخگویی دانشجویان به سوالات این بخش نیز، مهم‌ترین و کم اهمیت‌ترین موضوعات مشابه پاسخگویی اساتید بود. درخصوص توجه به موارد جانبی مثل برخورد با بیمار از نظر اساتید اهمیت بیشتری در کیفیت تدریس در مقایسه با دانشجویان داشت ($P = 0/04$) (جدول ۲).

بررسی پاسخ‌های اساتید در خصوص ارزشیابی نشان داد که مهم‌ترین موضوع از نظر آن‌ها «طرح سوالات امتحانی با توجه به نیاز یک دندانپزشک عمومی» و کم اهمیت‌ترین «دادن نمرات بالا به دانشجویان و عدم مردودی» بود. در پاسخگویی دانشجویان به سوالات این بخش نیز مهم‌ترین موضوع مشابه با پاسخ‌گویی اساتید بود (جدول ۳). در این خصوص نظر اساتید با دانشجویان در خصوص لزوم ارائه جزوه به دانشجویان و دادن نمرات بالاتر به دانشجویان متفاوت بود ($P < 0/001$) (جدول ۳).

دانشکده و با نامه‌ای از طرف معاونت آموزشی، توسط پژوهشگر به اساتید و دانشجویان ارایه گردید. به سوالات موجود در پرسشنامه (در جداول نتایج آمده است) براساس میزان تاثیر ویژگی ذکر شده در تدریس موفق‌تر، اعداد ۱ تا ۴ (= کم اهمیت، ۲ = اهمیت متوسط، ۳ = اهمیت زیاد، ۴ = بسیار مهم) داده می‌شد. تعدادی از پرسشنامه‌ها از طریق استفاده از فضای مجازی و از طریق پست الکترونیک توسط دانشجویان تکمیل شد. جهت رعایت نکات اخلاقی، پژوهشگر خود را برای دانشجویان معرفی کرده و هدف از انجام تحقیق را برای آنان توضیح می‌داد. همچنین آزادی مشارکت کنندگان برای شرکت در تحقیق یا خروج از آن، محرمانه بودن اطلاعات و حفظ آن‌ها در محل امن، رعایت گردید.

پس از جمع‌آوری، اطلاعات از پرسشنامه‌ها استخراج و به وسیله نرم‌افزار SPSS با ویرایش ۱۱/۵ مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. ($\alpha = 0/05$) برای مقایسه نظرات دانشجویان و اساتید از آزمون من - ویتنی استفاده شد.

یافته‌ها

در این مطالعه ۷۰ نفر از دانشجویان و ۶۰ نفر از اساتید دانشکده دندانپزشکی، به پرسشنامه پاسخ دادند. در پاسخگویی اساتید به سوالات مربوط به تدریس نظری؛ بیشترین اهمیت به «توانایی استاد در ایجاد ارتباط بین مطالب نظری و عملی» بود. کم اهمیت‌ترین موضوعات «تاکید بر حضور و غیاب» و «داشتن ظاهر جذاب یک استاد» بودند. (جدول ۱)

بررسی پاسخ دانشجویان به سوالات مربوط به تدریس نظری نشان داد که سوال ۴ (ایجاد ارتباط بین مطالب نظری و عملی) و بعد از آن سوال شماره ۱ (طرح مثال و مسئله توسط استاد) حائز اهمیت‌ترین موضوعات بودند.

جدول ۱: پاسخ اساتید و دانشجویان به هجده سوال بخش اول پرسشنامه در خصوص اهمیت خصوصیات تدریس در کلاس‌های نظری

شماره سوال	حیطه	درجه اهمیت تعداد (درصد)										
		کم اهمیت		اهمیت متوسط		اهمیت زیاد		بسیار مهم		میانگین	P-value*	
		استاد	دانشجو	استاد	دانشجو	استاد	دانشجو	استاد	دانشجو			
۱	طرح مثال و مسئله	۰	۰	۴	۸	۲۳	۲۱	۳۳	۴۱	۳/۴۸	۳/۴۷	۰/۸۰۸
		(۰/۰)	(۰/۰)	(۶/۰)	(۱۱/۰)	(۳۹/۰)	(۳۰/۰)	(۵۵/۰)	(۵۹/۰)			
۲	تغییر لحن صدا، عدم یکنواختی لحن صدا	۰	۴	۱۴	۱۳	۲۰	۲۹	۲۶	۲۴	۳/۲۰	۳/۰۴	۰/۳۰۵
		(۰/۰)	(۶/۰)	(۲۳/۰)	(۱۹/۰)	(۳۳/۰)	(۴۱/۰)	(۴۴/۰)	(۳۴/۰)			
۳	تغییر موقعیت در کلاس در حین تدریس	۴	۴	۲۵	۳۲	۱۳	۲۰	۱۸	۱۴	۲/۷۵	۲/۶۳	۰/۰۶۳
		(۶/۰)	(۶/۰)	(۴۲/۰)	(۴۶/۰)	(۲۱/۰)	(۲۹/۰)	(۳۱/۰)	(۲۰/۰)			
۴	ایجاد ارتباط بین مطالب بالینی و نظری	۰	۰	۰	۷	۲۵	۱۸	۳۵	۴۵	۳/۵۸	۳/۵۴	۰/۶۱۷
		(۰/۰)	(۰/۰)	(۰/۰)	(۱۰/۰)	(۴۲/۰)	(۲۶/۰)	(۴۸/۰)	(۶۴/۰)			
۵	بیان تجربیات شخصی	۲	۴	۱۴	۲۱	۲۲	۱۸	۲۲	۲۷	۳/۰۷	۲/۹۷	۰/۳۸۳
		(۳/۰)	(۶/۰)	(۲۳/۰)	(۳۰/۰)	(۳۷/۰)	(۲۶/۰)	(۳۷/۰)	(۳۹/۰)			
۶	بیان مطلب با استفاده از منابع متنوع و متعدد	۲	۸	۱۶	۲۹	۲۵	۲۲	۱۷	۱۱	۲/۹۵	۲/۵۱	۰/۰۷
		(۳/۰)	(۱۱/۰)	(۲۷/۰)	(۴۱/۰)	(۴۲/۰)	(۳۱/۰)	(۲۸/۰)	(۱۶/۰)			
۷	تاکید بر بیان مفاهیم و نه حفظیات	۱	۳	۱۵	۱۲	۲۹	۲۲	۱۴	۳۳	۲/۹۵	۳/۲۱	۰/۱۴۱
		(۲/۰)	(۴/۰)	(۲۵/۰)	(۱۷/۰)	(۴۸/۰)	(۳۱/۰)	(۲۴/۰)	(۴۷/۰)			
۸	اختصاص زمان به استراحت	۱۲	۱۲	۲۳	۲۸	۱۳	۲۰	۱۲	۱۰	۲/۴۲	۲/۴۰	۰/۸۳۲
		(۲۰/۰)	(۱۷/۰)	(۳۸/۰)	(۴۰/۰)	(۲۲/۰)	(۲۹/۰)	(۲۰/۰)	(۱۴/۰)			
۹	توانایی پاسخ گویی سوالات در هر لحظه	۱۵	۱۰	۱۸	۲۳	۱۳	۱۷	۱۳	۲۰	۲/۴۱	۲/۶۷	۰/۱۳۲
		(۲۵/۰)	(۱۴/۰)	(۳۱/۰)	(۳۳/۰)	(۲۲/۰)	(۲۴/۰)	(۲۲/۰)	(۲۹/۰)			
۱۰	تاکید زیاد بر حضور و غیاب	۲۸	۴۲	۱۹	۱۷	۹	۶	۴	۵	۱/۸۲	۱/۶۳	۰/۳۶۹
		(۴۷/۰)	(۶۰/۰)	(۳۳/۰)	(۲۴/۰)	(۱۴/۰)	(۹/۰)	(۶/۰)	(۷/۰)			
۱۱	حضور به موقع از ابتدای کلاس	۳	۱۲	۸	۲۰	۱۴	۱۹	۳۵	۱۹	۳/۳۵	۲/۶۴	۰/۰۰۰
		(۵/۰)	(۱۷/۰)	(۱۳/۰)	(۲۹/۰)	(۲۳/۰)	(۲۷/۰)	(۵۹/۰)	(۲۷/۰)			
۱۲	برخورد شدید با دانشجویان تاخیرکننده	۳۸	۳۸	۱۱	۱۴	۷	۱۱	۲	۷	۱/۵۳	۱/۸۱	۰/۱۱۷
		(۶۳/۰)	(۵۴/۰)	(۱۸/۰)	(۲۰/۰)	(۱۲/۰)	(۱۶/۰)	(۳/۰)	(۱۰/۰)			
۱۳	استفاده از لباس و پوشش مناسب	۴	۸	۱۲	۱۲	۱۸	۳۰	۲۶	۲۰	۳/۱۰	۲/۸۹	۰/۳۰۲
		(۷/۰)	(۱۱/۰)	(۲۰/۰)	(۱۷/۰)	(۳۰/۰)	(۴۳/۰)	(۴۳/۰)	(۲۹/۰)			
۱۴	داشتن ظاهر جذاب	۱۷	۱۰	۱۸	۲۹	۱۳	۱۹	۱۱	۱۲	۲/۳۱	۲/۴۷	۰/۳۲۵
		(۲۹/۰)	(۱۴/۰)	(۳۱/۰)	(۴۱/۰)	(۲۲/۰)	(۲۷/۰)	(۱۹/۰)	(۱۷/۰)			
۱۵	بیان آرام و باوقار	۷	۹	۱۶	۱۹	۲۰	۲۹	۱۶	۱۳	۲/۷۶	۲/۶۶	۰/۵۲۳
		(۱۲/۰)	(۱۳/۰)	(۲۷/۰)	(۲۷/۰)	(۳۴/۰)	(۴۱/۰)	(۲۷/۰)	(۱۹/۰)			
۱۶	اختصاص وقت به پاسخ گویی در هر زمان	۸	۶	۲۱	۲۹	۱۷	۲۲	۱۱	۱۳	۲/۵۴	۲/۶۰	۰/۷۱۴
		(۱۴/۰)	(۹/۰)	(۳۷/۰)	(۴۱/۰)	(۳۰/۰)	(۳۱/۰)	(۱۹/۰)	(۱۹/۰)			
۱۷	پاسخ گویی به سوال بدون توجه به میزان مطالعه دانشجو	۱۱	۴	۲۲	۳۰	۱۹	۲۱	۵	۱۵	۲/۳۲	۲/۶۷	۰/۰۶۴
		(۱۹/۰)	(۶/۰)	(۳۹/۰)	(۴۳/۰)	(۳۳/۰)	(۳۰/۰)	(۹/۰)	(۲۱/۰)			
۱۸	توانایی مدیریت و آرام نگه داشتن کلاس	۱	۵	۴	۹	۲۳	۲۷	۳۲	۲۹	۳/۴۳	۳/۱۴	۰/۰۵۹
		(۲/۰)	(۷/۰)	(۷/۰)	(۱۳/۰)	(۳۹/۰)	(۳۹/۰)	(۵۳/۰)	(۴۱/۰)			

* Mann-Whitney test

جدول ۲: پاسخ اساتید و دانشجویان به میزان تاثیر نکات مرتبط با تدریس عملی در کیفیت تدریس اساتید.

P-value*	درجه اهمیت										حیطه	شماره سوال
	تعداد (درصد)											
	کم اهمیت		اهمیت متوسط		اهمیت زیاد		بسیار مهم					
دانشجو	استاد	دانشجو	استاد	دانشجو	استاد	دانشجو	استاد	دانشجو	استاد			
۰/۵۷۴	۲/۴۹	۲/۳۷	۱۵	۸	۲۵	۲۱	۱۶	۱۵	۱۴	۱۶	توضیح مطالب نظری در واحد عملی	۱
			(۲۱/۰)	(۱۳/۰)	(۳۶/۰)	(۳۵/۰)	(۲۳/۰)	(۲۵/۰)	(۲۰/۰)	(۲۷/۰)		
۰/۱۸۱	۳/۰۶	۳/۲۸	۲۷	۲۵	۲۲	۱۹	۱۹	۱۵	۲	۱	نظارت تمام وقت بر کار دانشجو	۲
			(۳۹/۰)	(۴۲/۰)	(۳۱/۰)	(۳۲/۰)	(۲۷/۰)	(۲۵/۰)	(۳/۰)	(۲/۰)		
۰/۰۰۱	۲/۸۸	۳/۴۲	۲۰	۲۲	۲۶	۲۱	۱۸	۱۳	۵	۲	توجه به مسائل جانبی مثل رفتار با بیمار	۳
			(۲۹/۰)	(۳۸/۰)	(۳۸/۰)	(۱۷/۰)	(۲۶/۰)	(۲۲/۰)	(۷/۰)	(۳/۰)		
۰/۰۱۱	۳/۲۹	۳/۶۳	۳۴	۳۰	۲۲	۲۲	۱۴	۸	۰	۰	بحث درباره نظر دانشجو در طرح درمان	۴
			(۵۰/۰)	(۵۰/۰)	(۳۲/۰)	(۳۷/۰)	(۲۱/۰)	(۱۳/۰)	(۰/۰)	(۰/۰)		

* Mann-Whitney test

جدول ۳: پاسخ اساتید و دانشجویان به میزان تاثیر نکات مرتبط با ارزشیابی بر کیفیت تدریس اساتید.

P-value*	درجه اهمیت										حیطه	شماره سوال
	تعداد (درصد)											
	کم اهمیت		اهمیت متوسط		اهمیت زیاد		بسیار مهم					
دانشجو	استاد	دانشجو	استاد	دانشجو	استاد	دانشجو	استاد	دانشجو	استاد			
<۰/۰۰۱	۲/۶۵	۱/۷۰	۱۹	۲	۱۴	۱۲	۲۹	۱۲	۷	۳۴	ارائه جزوه برای مطالعه	۱
			(۲۸/۰)	(۳/۰)	(۲۰/۰)	(۲۰/۰)	(۴۲/۰)	(۲۰/۰)	(۱۰/۰)	(۵۷/۰)		
<۰/۰۰۱	۲/۶۴	۱/۲۲	۱۷	۰	۱۷	۲	۳۰	۹	۶	۴۹	اتخاذ نمرات بالا به دانشجو و عدم مردودی	۲
			(۲۴/۰)	(۰/۰)	(۲۴/۰)	(۳/۰)	(۴۳/۰)	(۱۵/۰)	(۹/۰)	(۸۲/۰)		
۰/۰۷۲	۳/۳۲	۳/۰۲	۳۷	۱۹	۲۰	۲۴	۹	۱۶	۳	۱	طرح سوالات امتحانی با توجه به نیاز یک دندانپزشک عمومی	۳
			(۵۴/۰)	(۳۲/۰)	(۱۵/۰)	(۴۰/۰)	(۱۳/۰)	(۲۷/۰)	(۴/۰)	(۲/۰)		
۰/۱۱۶	۲/۶۰	۲/۸۵	۱۳	۱۶	۲۲	۲۲	۲۶	۱۹	۷	۳	ارائه مرجع گسترده و الزام کردن دانشجو به پیدا کردن موضوعات امتحانی	۴
			(۱۹/۰)	(۲۷/۰)	(۳۲/۰)	(۳۷/۰)	(۳۸/۰)	(۳۲/۰)	(۱۰/۰)	(۵/۰)		

* Mann-Whitney test

بحث

در این مطالعه که با هدف بررسی عوامل موثر بر ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان و اساتید انجام گردید، نتایج به صورت دسته بندی شده در سه دسته کلی قرار گرفت. در دسته اول سوالات پرسشنامه که شیوه تدریس دروس نظری مورد ارزیابی قرار گرفت، مهمترین مسئله از نظر اساتید و دانشجویان، توانایی ایجاد ارتباط بین مسائل عملی و نظری بود. در مطالعه انجام شده توسط سرچشمی و همکاران^(۱۱) در دانشکده علوم پزشکی قزوین، مهم ترین ویژگی اساتید «تسلط علمی بر موضوع» بیان گردید.

قربانی و همکارانش^(۱۲) نیز در مطالعه خود در دانشگاه علوم پزشکی سمنان همین ویژگی را به عنوان مهم ترین ویژگی برشمردند. رحیمی و همکارانش^(۱۳) مهم ترین ویژگی یک استاد خوب را از دیدگاه دانشجویان در چهار حیطه دانش پژوهی، روش تدریس، توانایی ارتباط و شخصیت فردی مورد ارزیابی قرار داد و در حیطه دانش پژوهی «تسلط استاد در درس مورد تدریس» و «ارائه مطالب جدید و روزآمد» را از مهم ترین ویژگی های استاد خوب دانشگاهی بیان نمودند. در مطالعه دیگری با هدف مقایسه ویژگی های یک تدریس اثربخش از دیدگاه دانشجویان و اساتید، اولویت اساتید را دانش پژوهی و اولویت دانشجویان را قدرت ارتباط معرفی شد.^(۱۴) همچنین از دیدگاه دانشجویان قدرت بیان و روش تدریس، مهم ترین فاکتور یک استاد خوب است و دیگر فاکتورها از جمله توان علمی، اخلاق و رفتار استاد با دانشجویان نیز از جمله فاکتورهای مهمی هستند که تفاوت اندکی با قدرت بیان و روش تدریس استاد دارد^(۱۵) که نتایج این مطالعه متفاوت از نتیجه مطالعه حاضر می باشد. غفورنیا در مطالعه خود با هدف بررسی ویژگی های یک استاد توانمند، مهم ترین ویژگی های یک

استاد توانمند در ۱۰ سال آینده را، به روز بودن و تسلط بر کامپیوتر و زبان انگلیسی مطرح کردند.^(۱۶)

موضوع دیگر، ویژگی های فردی که به نوع مطلب علمی مورد تدریس استاد مرتبط نیست، می باشد. در این مطالعه اساتید بیشترین اهمیت را به حضور به موقع اساتید در کلاس دادند، در حالی که دانشجویان تغییر لحن و سطح صدا در حین تدریس را حائز اهمیت بیشتری تشخیص دادند. در خصوص ویژگی های صرفاً ظاهری، ظاهر جذاب و لباس و پوشش مناسب، اساتید و دانشجویان دیدگاه مشابهی داشتند.

رهنما و همکارانش در مطالعه ای در دانشجویان گروه پرستاری، خوش اخلاقی و اعتماد به نفس را از مهم ترین عوامل ذکر نمودند. در مجموع امتیازاتی که اساتید و دانشجویان به موارد رفتاری یا در واقع غیرمرتبط با زمینه علمی استاد اختصاص داده اند، به اهمیت متوسط آن اشاره دارد. در این مطالعه نیز تسلط علمی بر مطالب، اهمیت بیشتری نسبت به خوش اخلاقی و اعتماد به نفس داشت.^(۱۷) تیلور و همکارانش فاکتورهای متعددی را بر ارزشیابی اساتید تاثیرگذار دانستند که سه جنبه مهم این مسائل شامل احترام قائل شدن برای دانشجو، توانایی بحث با دانشجو، توانایی سازمان دهی کلاس و ارائه درس است.^(۱۸) در مطالعه حاجی آقاجانی و همکارانش، مهم ترین فاکتورهای موثر بر تدریس، مهارت های ارتباطی اساتید و شوخ طبعی استاد بیان گردید.^(۱۹) عابدینی و همکارانش در مطالعه خود با هدف ارزیابی معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی، با استفاده از تکمیل پرسشنامه توسط ۳۳۶ دانشجو، شیوایی بیان، خوشرویی و تسلط بر موضوع تدریس را ویژگی های استاد خوب ذکر کردند.^(۲۰) توجه به مسائل اخلاقی، از جمله خوش اخلاق بودن استاد اهمیت بالایی را در بسیاری از مقالات کسب نموده

به ارائه مراجع گسترده در هنگام ارزشیابی، کم‌ترین نمرات اختصاص داده شد.

مسئله قابل توجه دیگر در مطالعات، دسته‌بندی دانشجویان به گروه دختر و پسر و تاثیر جنسیت و معدل بر ارزشیابی بود. این موضوع که آیا جنسیت دانشجو بر روی نظر دانشجو موثر است در جلساتی که به منظور تهیه پرسشنامه تشکیل می‌شد، مورد پرسش و نظرخواهی قرار گرفت. تقریباً تمامی دانشجویان شرکت کننده در مطالعه این موضوع را فاقد ارزش، ارزیابی کردند. در مطالعه وکیلی و همکاران^(۲۲) نیز در دانشگاه سمنان رابطه معنی‌داری بین معدل تحصیلی و جنسیت با نمرات ارزشیابی مشخص نشد. غفورنیا و شکورنیا نیز در مطالعه خود بین نظرات دانشجویان دختر و پسر، با معدل تحصیلی بالا یا پایین در ارتباط با عوامل موثر در ارزشیابی استاد تفاوت معنی‌داری مشاهده نکردند.^(۱۶)

جنبه دیگر مورد بررسی در این مطالعه، بررسی تفاوت پاسخ اساتید و دانشجویان به سوالات پرسشنامه بود. در بخش اول به جز یک مورد، در بقیه موارد پاسخ‌ها تفاوتی نداشتند. یک مورد در خصوص حضور به موقع استاد در کلاس بود که اساتید تاکید بیشتری بر حضور به موقع خود نسبت به دانشجویان داشتند.

در مورد ارائه جزوه برای مطالعه و دادن نمرات بالا به دانشجویان بدون مردودی، نظرات کاملاً متفاوت بود. اساتید دادن جزوه را برخلاف نظرات دانشجویان، امری کم اهمیت تلقی نمودند. در خصوص دادن نمرات بالا و عدم مردودی، نیز بسیار طبیعی به نظر می‌رسد که توقع دانشجویان از اساتید اینگونه باشد. مطالعه اصغرپور و همکارانش^(۲۳) نشان داد که اختلاف معنی‌داری بین دیدگاه اساتید و دانشجویان در مورد میانگین نمرات عوامل تاثیرگذار مرتبط با خصوصیات فردی - شخصیتی استاد،

است. اما در این مطالعات معیارهای خوش اخلاقی مشخص نگردیده است.^(۲۱) در مطالعه حاضر سوالاتی مطرح شد که به طور غیرمستقیم ویژگی اخلاقی استاد را نیز مورد بررسی قرار بدهد.

در خصوص رعایت قوانین و مقررات کلاس، از نظر اساتید حضور به موقع استاد در کلاس از اهمیت بالاتری نسبت به نظر دانشجویان به این موضوع برخوردار است. در حالی که در مطالعه سرچشمی و همکاران^(۱۱) مهم‌ترین مسئله از دیدگاه دانشجویان در مورد رعایت قوانین آموزشی حضور به موقع استاد در کلاس بود.

در بخش دیگر سوالات پرسشنامه حاضر، شیوه تدریس عملی اساتید مورد ارزیابی قرار گرفت. در این زمینه نیز اساتید و دانشجویان به طور مشترک، بیشترین اهمیت را به «بحث کردن در مورد نظرات دانشجو و بیان طرح درمان» و کم‌ترین اهمیت را به «اهمیت به مطالب تئوری در واحدهای عملی» داده‌اند. در سایر مطالعات تدریس عملی از تدریس تئوری تفکیک نشده است. بررسی جداگانه دروس عملی و شیوه تدریس آن‌ها توسط اساتید، با توجه به وجود واحدهای عملی متعدد در رشته دندانپزشکی صورت نگرفته است که نشان‌دهنده ضرورت بررسی اختصاصی هر رشته به تناسب آن می‌باشد.

در بخش سوم سوالات مطالعه حاضر، مهم‌ترین عوامل و شیوه ارزشیابی اساتید مورد بررسی قرار گرفت که در این مورد هم مهم‌ترین مسئله به صورت مشترک از دید اساتید و دانشجویان یکسان و تاکید بر «طرح امتحان براساس نیازهای یک دندانپزشک عمومی» بود. نتایج مطالعه حاضر در این خصوص متفاوت از نتایج مطالعه سرچشمی و همکاران^(۱۱) بود. این محققین، مهم‌ترین موضوع در این بخش را برگزاری امتحانات جامع و دقیق بیان کردند در حالی که در مطالعه حاضر به گزینه مربوط

نتیجه گیری

به نظر می‌رسد که نظرات اساتید و دانشجویان دانشکده دندانپزشکی مشهد در مورد میزان اولویت اهمیت مسائل در حوزه‌های تدریس نظری، عملی و نوع ارزشیابی، با وجود تفاوت در برخی حیطه‌ها، به یکدیگر نزدیک است و دغدغه‌هایی یکسان دارند. هر دو گروه تسلط علمی و مهارت در انتقال آن را در ارزشیابی استاد در درجه اول اهمیت قرار دادند و پس از آن ویژگی‌های غیرعلمی یک استاد مثل ویژگی‌های اخلاقی و روش‌های ارزشیابی را موثر دانستند.

تشکر و قدردانی

این مطالعه منتج از پایان‌نامه دانشجویی آقای محمد باقری به شماره ۲۵۳۵ است و با حمایت معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی مشهد انجام شده است که بدینوسیله از ایشان تقدیر و تشکر می‌گردد.

فعالیت‌های آموزشی مدرس، برخی شرایط آموزشی و عوامل مرتبط با دانشجو وجود نداشت ولی میانگین نمرات اساتید و دانشجویان در مورد عوامل تاثیرگذار مرتبط با واحد کارآموزی بر ارزشیابی استاد اختلاف آماری معنی‌داری داشت.

از منظر کلی سوالات مرتبط با مسائل علمی و توانایی علمی استاد در تدریس، به طور میانگین در این تحقیق امتیازات بالاتری را دریافت کردند و عوامل صرفاً ظاهری و یا غیرآموزشی مثل رعایت مقررات و مواردی که به پوشش و ظاهر و نوع برخورد استاد مرتبط می‌باشد در مرحله بعدی اهمیت قرار داشتند. حاج آقاچانی و همکارانش^(۲۴) در این خصوص نتایج متفاوتی را گزارش نمودند. آن‌ها نشان دادند که اساتید و دانشجویان از میان ۴ حیطه ویژگی‌های اساتید خوب، اولویت اول را به شخصیت فردی و سپس به ترتیب به حیطه‌های دانش پژوهی، توانایی در ایجاد ارتباط داده‌اند.

منابع

1. Asgari F, Mahjoob Moadab H. Comparing characteristics of an effective teaching from teachers' and students' point of view, guilan university of medical sciences. *Strides of Development in Medical Education* 2010; 7 (1): 26-33. (Persian)
2. Karamdoust N. An investigation on the relation between students' ratings of the faculty, and gaps of courses taught by the faculty members in the faculty of psychology and education from 1999 to 2002. *J Psych Educ* 2004; 34(1): 57-76. (Persian)
3. Adams JV. Student evaluations: The ratings game. *Inquiry* 1997; 1(2):10-6.
4. Tamar AL. Teaching effectiveness as measured by student ratings and instructor self-evaluation. *Higher Educ* 1982; 11(6): 629-34.
5. Peterson KD, Stevens UD, Ponzio RC. Variable data sources in teacher evaluation. *J Res Dev Educ* 1998; 31(3): 123-32.
6. Seif AA. The method of management and evaluation in education. 1st ed. Tehran: Doran Pub Co; 2004. P. 33. (Persian)
7. Gregory K. How undergraduates perceive their professors: A corpus analysis of Rate My Professor. *J Educ Tech Syst* 2012 40(2): 169-93.
8. Ghadami A, Salehi B, Sajadi S. Student's Points of view regarding effective factors in establishing communication between students and faculty members. *Iran J Med Educ* 2007; 7(1): 149-54. (Persian)
9. Emerg CR, Kramer T, Tian RG. Return to academic standards: A critique of students' evaluations of teaching effectiveness. *Qual Assure Educ*. 2003; 11(1): 37-47.
10. Marsh HW, Roche L. The use of students' evaluations and an individually structured intervention to enhance university teaching effectiveness. *Am Educ Res J* 1993; 30(1): 217-51.

11. Sarchami R, Salman Zadeh H. The opinions of faculty on the efficiency of student rating scheme on teachers' performance in Iran University of Medical Sciences. *Journal of Qazvin University of Medical Sciences* 2005; (34): 67-71. (Persian)
12. Ghorbani R, Haji Aghajani S, Heidarifar M, Andade F. Viewpoints of nursing and para-medical students about the features of a good university lecturer. *Koomesh Journal* 2009; 10(2): 77-84. (Persian)
13. Rahimi A, Ahmady F. The obstacles and improving strategies of clinical education from the viewpoints of clinical instructors in Tehran's nursing schools. *Iranian Journal of Medical Education* 2005; 5(2): 73-9. (Persian)
14. Gashmard R, Moatamed N, Vahedparast H. Faculty members' and students' viewpoints on characteristics of a good university teacher in boushehr university of medical sciences. *Iran J Med Educ* 2011; 11(1): 48-57. (Persian)
15. Obeidi N. [Effective factors on the communication between students and faculty members in the viewpoint of paramedical students. *Iran J Educ* 2010; 3(3): 133-6. (Persian)
16. Ghafoorian B M, Shakournia A, Elham pour H. Teachers viewpoints about factors affecting their evaluation scores. *Strides in Medical Education Development Journal* 2006; 3(1): 19-25. (Persian)
17. Rahnema S, Jeaning F, Kroll P. Student perception of the student evaluation of instruction as a tool for assessing instructors teaching effectiveness. *NACTA Journal* 2007; 34(9): 10-14.
18. Taylor E, Tyler J. The effect of evaluation on teacher performance. *American Economic Review* 2012; 102(7): 3628-51.
19. Hajiaghajani S. Viewpoints of the nursing and midwifery teachers about their teaching methods evaluated by the students of Shahid Beheshti Medical University. *Res Med Sci* 1998; 3(1): 8-36. (Persian)
20. Abedini MR, Abbasi A, Mortazavi F, Bijari B. Students' viewpoint of factors affecting teacher-students communication, A Study in Birjand University of Medical Sciences. *Iran J Med Educ* 2012; 12(6): 439-47. (Persian)
21. Tamar AL. Teaching effectiveness as measured by student rating and instructor self-evaluation. *Higher Educ* 1982; 11(6): 629-34.
22. Vakili A, Hajaghajani S, Rashidy Pour A, Ghorbani R. An investigation of factors influencing student evaluation of teacher performance: A comprehensive study. *Koomesh J* 2010; 12(2): 93-103. (Persian)
23. Asgharpoor M. Factors affecting students' evaluation teachers: Comparing viewpoints of teachers and students. *Iran J Med Educ* 2010; 10(2): 186-94. (Persian)
24. Hajiaghajani S. Evaluation of teachers and students viewpoints about a good university teacher. *Teb & Tazkye* 2001; 41(3): 47-51. (Persian)